

Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimas: būsimų muzikos pedagogų požiūrio analizė

Asta Kriščiūnaitė

Meno pedagogikos magistrė
Šiaulių universiteto Menų fakulteto
Muzikos pedagogikos katedros asistentė
Šiaulių universiteto edukologijos krypties doktorantė
Adresas: P. Višinskio g. 25
LT-76351 Šiauliai
Tel.: +370 630 59 317
El. paštas: astakrisciunaite@yahoo.com

Diana Strakšienė

Socialinių mokslų (edukologija) daktarė profesorė
Šiaulių universiteto Menų fakulteto
Muzikos pedagogikos katedros vedėja
Adresas: P. Višinskio g. 25
LT-76351 Šiauliai Lietuva
Tel.: +370 41 595772
El. paštas: dianastraksiene@gmail.com

Straipsnyje analizuojamas būsimųjų muzikos pedagogų požiūris į pažangos ir pasiekimų vertinimą šiuolaikinio muzikinio ugdymo procese, esminį dėmesį skiriant pažymio, kaip turinčio metafizinį poveikį mokiniui ir sėkmingai muzikos pamokai, sampratai. Tyrimo metu nustatyta, kad būsimieji muzikos pedagogai mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimą mano esant viena iš pagrindinių ugdymo proceso sudedamųjų dalių, priemone, padedančia įvertinti mokinio žinias, skatinančia mokinių konkurenciją, skiepijančią nuoseklaus darbo įgūdžius, formuojančią mokytojo autoritetą, darančią poveikį prigimtinėms mokinio savybėms, reguliuojančią mokymo(si) tempą, turinį, klasės drausmę ir išsaugančią mokyklos statusą. Toks požiūris neatliepia šiuolaikinėmis idėjomis grįsto ugdymo proceso tikslų ir nepalankiai veikia Lietuvos švietimo sistemos siekį persiorientuoti į šiandieniam pasauliui patrauklesnius ugdymo modelius, padedančius puoselėti mokinių emocinį sąmoningumą, kritinį požiūrį, laisvą pasirinkimo galimybę, kūrybiškumą, tinkamas moralines nuostatas ir kt.

Pagrindiniai žodžiai: mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimas, muzikinis ugdymas, muzikos mokytojų rengimas.

Įvadas

Tyrimo aktualumas. Dabartinė visuomenė pasižymi nuolatine kaita, globaliu veikimu, informacijos pertekliumi, technologijų gausa, nuolatinių naujų žinių kūrimu ir pragmatišku jų vartojimu (Valuckienė, 2012). Tokia visuomenės elgsena inspirovo tebevykstančią edukacinių paradigmų kaitą švietimo sistemoje. Pereinant iš *mokymo* paradigmos (klasikinės)¹ į *mokymosi* (laisvąją)² siekiama prisidėti prie kūrybingos ir inovatyvios asmenybės kūrimo padedant jai įveikti XXI a. iššūkius, nes individams tampa itin svarbu gauti ne tik reikalingų žinių, bet ir gebėti jas kryptingai panaudoti koreguojant ir planuojant savo mokymąsi nuolatinės kaitos sąlygomis (Jucevičienė, 2007). Nenutrūkstant naujų technologijų, socialinių ir ekonominių pokyčių akivaizdoje asmeniui tik mokomieji dalykai, orientuojantys į žinių kaupimą ateičiai (matematika, kalbos, informacinės technologijos ir pan.), tampa per ankšti, todėl atsiranda vis didesnis poreikis rekonstruoti ir aktualinti meninį / muzikinį ugdymą, kuris Lietuvoje, kaip ir Europoje, yra pripažinta edukacinė aplinka, leidžianti ugdytiniui tapti sąmoninga asmenybe, gebančia atsakingai ir kūrybingai spręsti

¹ Klasikinė ugdymo paradigma pasižymi šiais bruožais: mokytojas yra centrinė ugdymo figūra; mokinys – ugdymo proceso objektas; ugdymo proceso tikslas – realių žinių ir informacijos perteikimas; vyrauja *paklusnumo / naudingumo* bei *leista / uždrausta* santykiai. Pažymys ugdymo procese įgauna neigiamą atspalvį, nes vertinamas ne individualus mokinio „*augimas*“ ir *mokėjimas*, o nepasiektas ir neįgyvendintas ugdymo standartas.

² Šiuolaikinės pedagoginės kryptys kritiškai vertina klasikinę ugdymo koncepciją ir neigia autoritarinį mokytoją, vadovėlinį mokymą, mokinių pasyvumą mokantis, perkrautą faktais ir atitrūkusį nuo gyvenimo mokymo turinį, prievartines ugdymo priemones, ugdytinio asmenybės laisvės slopinimą.

savo problemas, aktyviai veikti visuomenėje ir pozityviai prisitaikyti prie kintamos aplinkos (Strakšienė ir kt., 2011).

Dabartinėje meninio / muzikinio ugdymo edukacinėje erdvėje diskutuojama ne tik apie kaitos kryptis, esminius uždavinius, principus, bet ir išryškinama muzikinio ugdymo nauda asmenybės visapusiškam formavimui(si), aptariami veiksniai, lemiantys sėkmingą vaiko socializaciją aplinkoje, atskleidžiamos pažinimo ir saviraiškos tenkinimo galimybės pabrėžiant ugdytinių pažangos ir pasiekimų vertinimo problemišumą šiame kontekste. Muzikos pedagogai teigia, kad vertinimas – esminis ugdomojo proceso elementas, kuris jiems padeda skatinti mokinį siekti geresnių rezultatų, palaikyti muzikinio ugdymo kokybę, o mokiniams – sistemiskai mokytis ir tobulėti (Strakšienė ir kt., 2011; Gabnytė, 2011). Tačiau Lietuvos mokslininkų atlikti tyrimai atskleidžia pažangos ir pasiekimų vertinimo spragas – A. Strakšytė (2008) teigia, kad, mokyklose vyraujant stipriai vertinamajai aplinkai, mokymo sistema grindžiama *mokinių konkuravimu*; A. Kriščiūnaitė, D. Strakšienė, J. Deveikytė (2011) nustatė, kad dauguma muzikos pedagogų pažymį naudoja ne tik vertindami mokinio žinias, bet ir siekdami susidoroti su drausmės problemomis, nusirašinėjimu, sąmoningu vėlavimu į pamokas arba jų praleidinėjimu be pateisinamos priežasties ir pan. Atliktų tyrimų rezultatai neatliepia vertinimo sampratos, pateiktos Lietuvos Respublikos švietimo dokumentuose (Lietuvos švietimo įstatymas, 2011; Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos, 2003; Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos, 2009; Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata, 2004), kuriuose formuluojamas

pažangos ir pasiekimų vertinimo tikslas turėtų prisidėti prie asmenybės teigiamo formavimo, padėti mokiniui aktyviai ir veiksmingai mokytis, žadinti vidinę jo motyvaciją, neleidžiančią nukrypti nuo kompetencijų ugdymo(si) tikslų, leisti pasirinkti veiksmingą mokymosi kelią, įsivertinti pasiekimus ir pažangą.

Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo problemą nagrinėja Lietuvos (Grauskaitė-Karkockienė, 2002; Strakšytė, 2008; Kriščiūnaitė, Strakšienė, 2012; Duoblienė, 2006, 2011 ir kt.) ir užsienio (Petty, 2006; Amonašvilis, 2009; Laitmanas, 2011; Lawrence, Shapiro, 2008; Berns, 2009; Miller, 2011, 2012) autoriai, kaip itin jautrų, metafizinį ir reikšmingą ugdymo(si) proceso dėmenį. Pabrėžiama, kad dažnai vertinimas yra svarbus veiksnys, lemiantis mokinio savigarbą, asmens savybes, pasitikėjimą savimi. Išgyvenamos mokymosi nesėkmės mokiniui sukelia nuolatinę įtampą, frustracinę būseną, pažeidžiami ugdytinių saugumo poreikiai, devaluojama jų motyvacija mokytis ir aktyviai veikti. Ši problema trukdo įsitvirtinti mokymosi paradigmai edukacinėje erdvėje, užgožiant mokinio asmenybės kūrybiškumą, iniciatyvumą, emocinį sąmoningumą, kritinio požiūrio formavimą(si), laisvą pasirinkimo galimybę. Norint sėkmingai kurti efektyvų mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo mechanizmą, būtina siekti laiku ir savarankiškos pedagogų reakcijos į jų formuojamas vertinimo proceso pasekmes, nes pažymys yra tapęs ne didaktiniu, bet socialiniu šiuolaikinio ugdymo instrumentu, padedančiu mokytojams formuoti savo autoritetą, išlaikyti *galios virš* tradiciją pamokoje.

Mokslo darbų apžvalga (Čiužas, Navickienė, 2008; Vaškienė, Grabauskienė,

2009; Girdzijauskienė, 2009 ir kt.) rodo, kad mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimas dabartiniame edukacinių paradigmu kaitos kontekste yra vis dar menkai kintantis procesas. Ši *problema* ypač aktuali rengiant būsimuosius pedagogus, taip pat ir muzikos, kurie dirbs su ugdytiniais formaliojo ir neformaliojo mokymo įstaigose, prisidės prie pažangios ir saugios valstybės kūrimo, švietimo sistemos modernizavimo, solidarios ir darnios visuomenės ugdymo, asmenybės vertybių nuostatų plėtojimo, kurios leis formuoti(s) kūrybingai, atsakingai ir atvirai asmenybei (Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“).

Tyrimo objektas – būsimųjų muzikos pedagogų požiūris į mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimą.

Tyrimo tikslas – iširti būsimųjų muzikos pedagogų požiūrį į mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo raišką ugdant.

Tyrimo uždaviniai: 1) nustatyti, kaip būsimieji muzikos pedagogai vertina mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimą *pažymiu*; 2) išsiaiškinti, kokį poveikį turi mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimas ugdytojo ir ugdytinio sąveikai būsimųjų muzikos mokytojų požiūriu; 3) atskleisti būsimųjų muzikos pedagogų nuomonę apie profesinę sėkmę lemiančius veiksnius.

Tyrimo metodologija. Siekiant identifikuoti būsimųjų muzikos mokytojų požiūrį į pažangos ir pasiekimų vertinimo raišką meninėse / muzikinėse disciplinose, buvo atliktas diagnostinis tyrimas (anketinė apklausa). Apklausoje panaudotos intervalinės skalės su plačiai paplitusia Likert'o metodika (skales sudarė teiginių rinkiniai su penkiomis pasirinkimo galimybėmis). Tyrime dalyvavo 128 Lietuvos aukštųjų mokyklų studentai, studijuojantys

muzikos pedagogikos specialybę. Iš jų – 29 (23 proc.) studijuoja Lietuvos edukologijos universitete – LEU; 23 (18 proc.) Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje – LMTA; 54 (42 proc.) Šiaulių universitete – ŠU; 14 (11 proc.) Vytauto Didžiojo universitete – VDU ir 8 (6 proc.) Klaipėdos universitete KU. Tyrimo imtis sudaryta taikant tikslinės, patogiosios imties atrankos metodus.

Tyrimo rezultatų analizė

Tiriamiesiems pateiktoje apklausoje daugiausia dėmesio buvo skiriama pažangai ir pasiekimams vertinti kaip ugdomojo proceso sudedamajai daliai, auklėjimo, asmenybės formavimo, socialinių įgūdžių ugdymo, kūrybiškumo skatinimo priemonei, mokymo(si) sėkmę ir poreikį lemiančiam veiksniai ir kt. Klausimyne buvo pateikti 52 teiginiai, parengti pasitelkus valstybės dokumentus (*Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas*, 2011; *Mokinių pažangos ir pasiekimų samprata*, 2004) bei mokslinę literatūrą apie pažangos ir pasiekimų vertinimo raišką šiuolaikinėje edukacinėje erdvėje (Amonašvilis, 2009; Lawrence, Shapiro, 2008; Duoblienė, 2006; Ardens, 1998; Petty, 2006 ir kt.). Šiame straipsnyje pateikiama dalis reikšmingesnių tyrimo rezultatų.

Tyrimo pradžioje būsimųjų muzikos pedagogų pasiteirauta nuomonės apie pažangos ir pasiekimų vertinimą pažymiais. Buvo svarbu išsiaiškinti, ar vertinimo procesas, studentų požiūriu, dera su ugdomąja / auklėjamąja menine veikla, jos tikslais ir pan., kokia būsimųjų muzikos pedagogų nuomonė apie profesinę sėkmę lemiančius veiksnius. Analizuojant tiriamųjų požiūrį į mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimą pažymiu nustatyta, kad 53 proc. tyrime da-

lyvavusių respondentų mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimą mano esant viena iš pagrindinių ugdymo proceso sudedamųjų dalių, o net 41 proc. respondentų įsitikinę, kad meninėse / muzikinėse disciplinose *mokinių žinias būtina vertinti pažymiais*.

Tokia apklaustųjų nuomonė nenustebino, nes šių dienų mokyklose *pažymys* vis dar išlieka viena iš esminių mokinio *žinių* vertinimo formų. Pažymys švietimo sistemos raidoje visada buvo aktualus ir mokinius orientuodavo į rezultatą, tačiau šiuolaikinės visuomenės poreikiai yra gerokai pakitę, vis dažniau mokslininkų (Jucevičienė, 2007; Duoblienė, 2006; Lawrence, Shapiro, 2008; Amonašvilis, 2009) studijose pabrėžiamas humanistinis požiūris į žmogų, laisvo individo formavimas, stiprėjantis dėmesys patirčiai, situaciškumui, mokslo tiesų ir vertybių reliatyvumui, kūrybiškumui, emociniam intelektui, sėkmingai vaiko socializacijai aplinkoje, todėl natūraliai keičiasi ir požiūris į pažangos ir pasiekimų vertinimą, kuris dabartinėje švietimo sistemoje dažnai iškreipia minėtus veiksnius.

Tiriamųjų požiūris į *pažymio* reikšmingumą ugdant suponuoja prielaidą, kad pažangos ir pasiekimų vertinimas šiuolaikinėje edukologijoje įgauna daugiafunkcinį socialinį pavidalą ir nebepriylgsta pagrindinei vertinimo paskirčiai, įvardytai *Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakyme dėl mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo sampratos* (2004), kurioje pabrėžiama, kad vertinimas yra nuolatinės informacijos apie mokinio mokymosi pažangą ir pasiekimus kaupimo, interpretavimo ir apibendrinimo procesas, t. y. vertinimas būsimųjų muzikos pedagogų suvokiamas ne kaip ugdomojo proceso padarinys, kuriuo pagrindu būtų pamatuo-

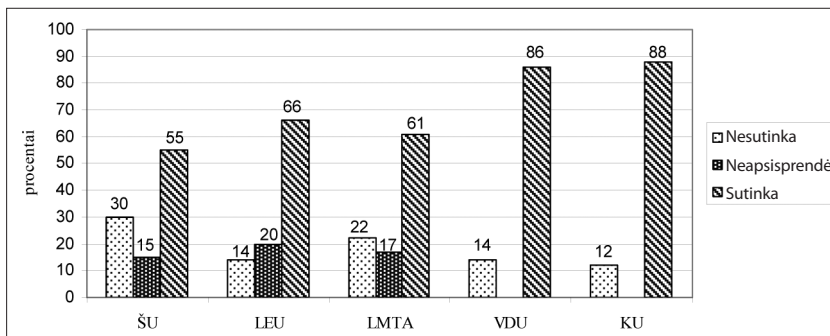
tas *individualus* mokinio „augimas“ ir mokėjimas, bet kaip priemonė minimaliomis pedagoginėmis pastangomis priversti mokinius siekti kuo aukštesnių ugdymo standartų, didinti ugdytinių konkurencingumą.

Analizuojant tyrimo rezultatus ir nustatčius, kad respondentai daug dėmesio ugdymo eigoje skiria pažymiui, buvo pasiteirauta, kaip būsimoji mokytojai vertina ugdytinių tarpusavio konkurencingumą ugdomajame procese. Net 64 proc. visų respondentų įsitikinę, kad *pažymys yra palankiausia priemonė, skatinanti mokinių konkurenciją*. Išsamiau paanalizavus šį rodiklį buvo pastebėta nerimą keliančių tendencijų. Dviejose aukštosiose mokyklose (Vytauto Didžiojo universitete ir Klaipėdos universitete) rodikliai perkopė net 80 proc., tai suponuoja, kad šiose universitetuose rengiami būsimoji muzikos mokytojai pradėję savo pedagoginį darbą sieks kurti konkurencingą aplinką klasėje dažnai pasitelkdami mokinių vertinimą ir viešą mokinių lyginimą tarpusavyje (žr. 1 pav.).

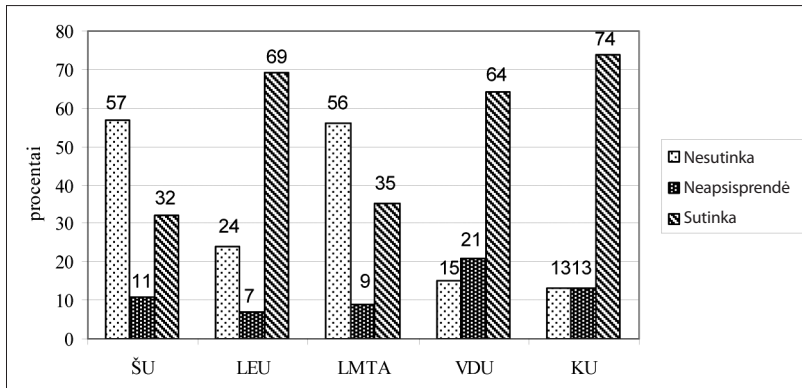
Norime konstatuoti, kad *konkurencija*, anot *humanistinės pedagogikos* šalininkų, kad ir būtų vadinama „sveika“, turi vieną tikslą – gramzdinti vienas kitą (Kriščiū-

naitė, Strakšienė, 2012). Taigi tokiu atveju mokymas ir auklėjimas vyksta ne iš vaiko, o iš mokytojo pozicijos ir užkerta kelią pagarbiai pedagoginio proceso dalyvių sąveikai. Galima konstatuoti, kad mokinių tarpusavio konkurencingumo plėtojimas ugdomajame procese gali daryti poveikį abipusiam ugdytojo ir ugdytinio bendradarbiavimui ir pasitikėjimui, kurių dėka galėtų būti garantuota sėkmė ir klestėjimas visose pedagogo / mokinių veiklos srityse. Mokytojui padėtų išvengti mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimą pamokoje naudoti kaip stimuliacinį metodą, siekiant įgalinti klasę įgyvendinti bendrus tikslus ir procesą išlaikyti optimalaus darbingumo (Covey Stephen M. R., 2009).

Išsiaiškinus, kad būsimojiems muzikos mokytojams *pažymys* yra pagrindinė priemonė įvertinti mokinio *žinias*, skatinanti mokinių konkurenciją, skiepijanti nuoseklaus darbo įgūdžius ir pan., nebuvo netikėta, kad net 47 proc. apklaustųjų įvertino *mokytoją* kaip centrinę ugdymo proceso ašį. Tvirčiausiai būsimumų muzikos pedagogų požiūris šiuo klausimu atsiskleidė respondentų, studijuojančių Klaipėdos universitete (KU), – teiginiui pritarė net 74 proc.; šiek tiek mažiau Lietuvos eduko-

1 pav. *Sėkmingam ugdomajam procesui būtina mokinių tarpusavio konkurencija (respondentų atsakymai universiteto, kuriame studijuoja, aspektu, N = 128)*

2 pav. Mokytojas visada yra ugdymo proceso centre (respondentų atsakymai universiteto, kuriame studijuoja, aspektu, N = 128)

logijos universitete – 69 proc. ir Vytauto Didžiojo universitete – 64 proc. (žr. 2 pav.).

Tyrime dalyvavusių respondentų požiūriu, ugdymo procese *mokytojas* prisiima atsakomybę ne tik už savo, bet ir už mokinių sprendimų padarinius, patirdamas aplinkos (mokyklos administracijos, mokinių tėvų, kolegų, ugdytinių) „spaudimą“ dėl menkiausių mokinių klaidų ar nesėkmių. Ugdymo procese susiformavusiai emocinei įtampai reguliuoti mokytojas pasitelkia *pažymį* kaip stimuliacinį metodą, kuris neva padeda išspręsti problemas, ignoruojant jų priežastis. Čia ir suklumpa visi mokytojai, nesuokdami *metafizinio pažymio poveikio*³ vaikui ir neižvelgdami hermeneutinės *jo* prigimties, kuri iki šių dienų nesąmoningai padeda pedagogams siekti ugdytinio kūno disciplinavimo, emocijų pažabojimo užgniaužiant jas savyje, paklusnumo ir tampa puikiu ugdytinių baudymo įrankiu. Kritiškai neiš-

gvildenus proceso poveikio mokiniui, luošinamos jaunos dar tik besiformuojančios ir kūrybingos asmenybės, gesinamas jų aktyvumas siekti saviugdos ir saviuklos, išbraukiamos moralinės vertybės, paliekant tik metodiką, verčiančią ugdytinius mechaniškai įsiminti mokytojo pasakojimą (Freire, 2000).

Paaikškęjus, kad būsimieji muzikos pedagogai centrine ugdymo proceso dalimi įvardija mokytoją, kuris, pasitelkdamas vertinimą pažymiais formuoja savo autoritetą, siekia daryti poveikį prigimtinėms mokinio savybėms ir reguliuoja mokymo(si) tempą, turinį, klasės drausmę ir pan., respondentų buvo pasiteirauta, kas lemia pedagogo vertinimo kriterijų pasirinkimą. Dauguma (67 proc.) apklaustųjų nurodė, kad *vertinant turi įtakos mokinio asmeninės savybės* (įžūlumas, akiplėšiškumas ar perdėtas stropumas ir kt.), 44 proc. būsimųjų muzikos mokytojų mano, jog *vertinimo metu juos labiausiai erzina mokinio siekis parodyti savo žinias, nesusijusias su pamokos tema*, 40 proc. – teigia, kad *aukštą įvertinimą mokiniams pasiekti trukdo pernelyg didelis aktyvu-*

³ pirminės vertinimo priežastys ir principai, kuriuos lemia pažymio prigimtis ir raida, prasidėjusi prieš kelėtą šimtmečių kalėjimuose, vėliau sėkmingai pasiekusi kareivines ir galingiausias – ugdymo įstaigas. Istoriniame kontekste pažymys įgauna neigiamą atspalvį (Foucault, 1998).

mas. Atskleistas tiriamųjų požiūris leidžia manyti, kad žinių apie humanistinėmis idėjomis grįstą ugdymą stygius, kūrybinių idėjų stoka iškreipia darnios meninio ugdymo sistemos modelį. Galima tvirtinti, kad šiuos negatyvius faktus galėjo paskatinti pastaraisiais metais aukštojo mokslo reformos kontekste pažymima jaunų pedagogų motyvacijos stoka, studentų požiūris į universitetinį išsilavinimą kaip į suteikiamą paslaugą, pedagoginės specialybės nuvertinimas Lietuvos švietimo politikoje. Apibūdinta situacija nepalankiai atliepia ir pedagoginį procesą, menkina mokytojų ir mokinių sąveiką edukacinėje ir socioedukacinėje erdvėje.

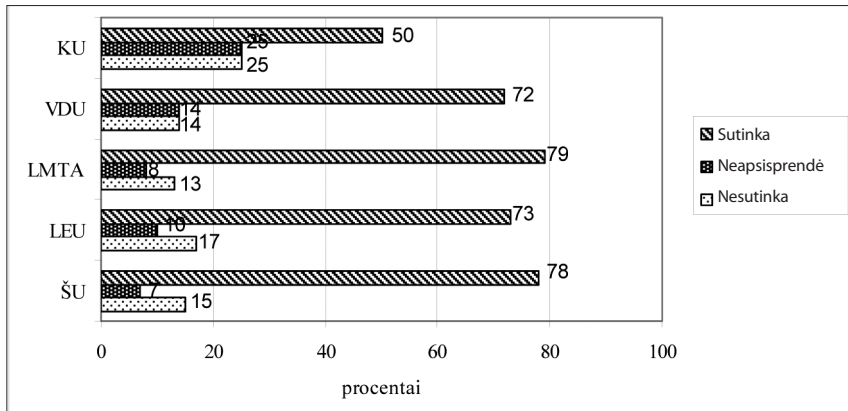
L. Kašauskienė (2009) teigia, kad veiksmingai kurti tinkamą aplinką gali tik mokytojas, kuris, bendradarbiaudamas su mokiniais, spręstų apie kiekvieno gebėjimus ir poreikius. Remiantis šiais stebėjimais išitraukiama į demokratinę mokymosi aplinką, kurioje leidžiama besimokančiajam konstruoti prasmes, skleisti jų moralinėms / dvasinėms vertybėms. Labai svarbu, kad mokytojas gerbtų mokinio saviraiškos poreikį ir sudarytų sąlygas pačiam ugdytiniui koreguoti procesą.

Tyrimo rezultatai suponuoja prielaidą, kad studentų rengimo aukštosiose mokyklose specifika labiausiai lemia, kiek studentas yra įspraudžiamas į taisyklių, normų, nuostatų rėmus: kokie pedagoginiai principai akcentuojami didaktinių disciplinų metu, kiek kritiškai analizuojamos klasikinės bei šiuolaikinės pedagogikos kryptys ir jų taikymo galimybės muzikinių dalykų metu, kiek dėmesio skiriama pažangai ir pasiekimams vertinti ir jo poveikio ugdytiniams raiškai, kokie pamokų modeliai propaguojami, kokie reikalavimai ir pamokos eigos elementai akcentuo-

jami *vertinant* studentų pedagoginę praktiką. Įžvelgus šią problemą buvo giliau pasidomėta, kokį mokinį sieks ugdyti būsimieji muzikos mokytojai, pradėję savo pedagoginę praktiką. Gauti duomenys šokiravo, nes net 74 proc. respondentų kaip esminį būsimos profesinės sėkmės veiksnį įvardijo mokinio *paklusnumą* siekiant ugdymo tikslų įgyvendinimo pedagoginiame procese. Atidžiau paanalizavus šiuos duomenis buvo atsižvelgta į kiekvieną tyrime dalyvavusį universitetą. Nustatyta, kad panašios didaktinės nuostatos yra puoselėjamos visose aukštosiose mokyklose, ir paklusnus mokinytis būsimųjų muzikos pedagogų laukiančioje pedagoginėje praktikoje bus sėkmingo pedagoginio darbo siekiamybė (žr. 3 pav.). Klaipėdos universitete rodikliai buvo mažiausiai skausmingi – 50 proc., Vytauto Didžiojo universitete sudarė 72 proc. apklaustųjų, Lietuvos edukologijos universitete – 73 proc., Šiaulių universitete – 78 proc., o ryškiausiai išsiskyrė Lietuvos muzikos ir teatro akademija – net 79 proc. būsimųjų muzikos pedagogų savo sėkmingą pedagoginį darbą sieja su gebėjimu *priversti* mokinius paklusti. Toks būsimųjų pedagogų požiūris gali būti prilyginamas *engiamųjų pedagogikai*⁴, patvirtinančiai, kad universitetinis išsilavinimas vis dar per menkai žadina kritinį studentų mąstymą, grįstą šiuolaikinių edukacinių paradigmų sampratos refleksija. Nusištovėjusios aukštųjų mokyklų didaktinės nuostatos skatina studentus nesąmoningai perimti vaidmenį iš engiamojo⁵ į engėjo ir

⁴ brazilų pedagogas P. Freire (2000) sukūrė kritinės sąmonės ugdymo metodologiją – *engiamųjų pedagogiką*, kuri skatina individus tapti laisvais subjektais ir dalyvauti keičiant savo visuomenę.

⁵ remiantis būsimųjų muzikos pedagogų apklausoje rezultatų analize galima įžvelgti, kad engiamojo padėtį

3 pav. Paklusnus mokinys – sėkmingo pedagoginio darbo siekiamybė (respondentų atsakymai universiteto, kuriame studijuoja, aspektu, N = 128)

dirbti mokytojo darbą atimant iš vaikų galimybę džiaugtis vaikyste ir augti visaverte asmenybe.

Laikantis šios pedagoginės paradigmos natūralu, kad 48 proc. apklausoje dalyvavusių studentų teigia, jog *gero mokinio* pareiga besąlygiškai klausyti mokytojo. Galima daryti prielaidą, kad švietimo sistemos tobulinimo degeneravimo procesas Lietuvoje turi skaudžių padarinių autoritetingo pedagogo įvaizdžiui kurti, ir specialybės prestižiui didinti. Dėl to, kalbant apie laisvojo ugdymo paradigmą, kuri pagrįsta mokytojo ir mokinio bendradarbiavimu, – labai svarbi ir mokinio pozicija, o šiuolaikinis jaunimas vis dažniau pasižymi nepagarbiu elgesiu su vyresniais, dvasinių vertybių devalvacija, amoraliu elgesiu. Jaunas pedagogas, atsidūręs tokioje ugdomojoje aplinkoje, sutrinka ir, neturėdamas pakankamų kompetencijų, imasi priemonių,

kuriomis remdavosi jį mokė mokytojai, pedagoginiam darbui rengę dėstytojai ir pan. Atsižvelgiant į tai natūralu, kad, norėdami atitikti aukštosios mokyklos reikalavimus, reikalingus gauti puikų įvertinimą didaktikos srityje, studentai nesąmoningai užgniaužia savo kūrybinį polėkį, būdingą jų amžiaus tarpsniui, paklūsta sistemai ir pasiduoda klasikiniam ugdymui. Pastarasis – persmelktas sovietiniu paveldu ir, analizuojant šiuolaikinį muzikos mokytojų rengimą, pasirodė labiau gajus, nei buvo galima tikėtis. Norint sėkmingai kurti efektyvų mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo mechanizmą muzikinėse disciplinose, reikia siekti laiku ir savikritinės reakcijos į klasikinę ugdymo paradigmą. Šios priemonės bus veiksmingesnės nei sovietinio paveldo ignoravimas, kuris darys nenugincijamą poveikį nesąmoningam būsimųjų muzikos pedagogų didaktiniam, etiniam, moraliniam elgesiui jų laukiančioje karjeroje. Šiuolaikinis pedagogas turi nepamiršti, kad turi nuostabią dovaną – galimybę prisiliesti prie ateities. Todėl dera susimąstyti –

studentai išgyveno tiek formaliojo, tiek neformaliojo ugdymo įstaigose ar net universitete. Engiamajam engėjas tampa siekiamybe, todėl, pasitaikius palankioms sąlygoms, vaidmuo yra perimamas iš kartos į kartą, manant, jog tai yra teisinga.

kokių padarinių turės jo šiandien taikomas ugdymo modelis.

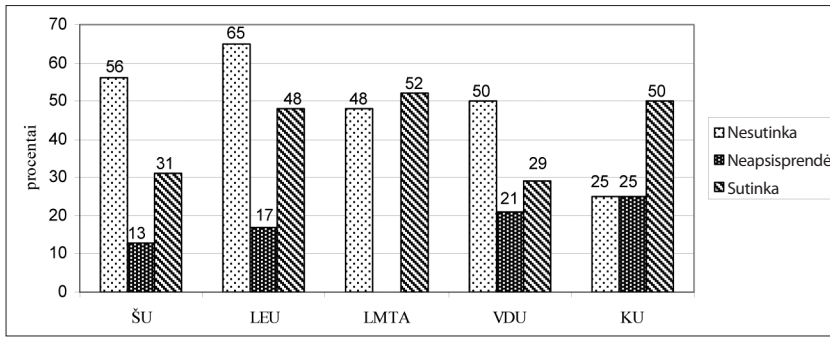
Turint galvoje, kad būsimieji muzikos pedagogai augins naują, modernią kartą, reikia apgailestauti, jog atskleistos profesinės spragos bei pedagogų rengimo trūkumai neatliepia mokslinėje literatūroje pabrėžiamų meninio / muzikinio ugdymo galimybių. Atsižvelgiant į tyrimo rezultatus galima teigti, kad būsimieji muzikos pedagogai yra susiformavę neadekvatų požiūrį į pedagoginį procesą, vertinimo vietą jame, didaktines nuostatas ugdomojoje / auklėjamojoje veikloje. Jeigu esamoms nuostatomis nebus taikomos pozityvaus poveikio priemonės, būsimieji muzikos mokytojai savo tolesnėje pedagoginėje praktikoje plačiai sieks veikti taip, kaip veikė juos mokę ir rengę švietimo sistemos atstovai.

Minėtos situacijos realumą sustiprina atskleista būsimųjų muzikos pedagogų nuomonė apie sėkmingos pamokos viziją. Net 60 proc. respondentų pasisakė, kad jiems priimtinausias pamokos modelis, kai mokytojas kalba, o mokiniai paklusniai klausosi. Esant tokioms pedagoginėms nuostatomis sunku įsivaizduoti visavertį muzikinio ugdymo procesą. Akivaizdu, kad šiuolaikinis muzikos pedagogų rengimas reikalauja korekcijų ir turi būti tobulinamas kryptingai, apgalvotai ir nuosekliai, tik tokiomis sąlygomis galėsime džiaugtis turininga pedagogine sąveika, kurioje centrinė figūra bus mokinys su savo prigimtinais gebėjimais, kūrybinėmis idėjomis, atskleistomis unikaliomis asmeninėmis savybėmis.

Naujas požiūris, kritinis edukacinių paradigmu vertinimas atsižvelgiant į pažangos ir pasiekimų vertinimo vaidmenį jose, suteiks būsimiesiems muzikos pedagogams palankias sąlygas plėtoti mokinių

motyvaciją pažintinei veiklai, nusistovėti tarpusavio pagalbos mokantis tradicijai. Šiuo ugdymo, pažinimo „keliu“ vedamas mokinys pamokose patirs džiaugsmą ir pasitenkinimą, pamoka bus pripildyta laukimu ko nors įdomaus, neįprasto, naujo, teikiančio jam „džiugų nerimą“, nes vaikui yra įgimtas pažinimo, bendravimo, kūrybiškumo, sąmoningumo, emocionalumo, asmenybės įtvirtinimo ir pasiaukojimo troškimas. Kiekvienoje pamokoje mokytojas turi kurti sąlygas, padedančias šiems siekiams visapusiškai tobulėti, įtvirtinant vaikų pozityvų požiūrį (Amonašvilis, 2009). Tik tokiomis aplinkybėmis muzikinis ugdymas atlieps tikruosius tikslus, bus turtingas ir turiningas, skiepys dorovines ir moralines vertybes, augins gražią ir darnią asmenybę, kuri gebės visavertiškai socializuotis aplinkoje ir prisidės prie pažangios valstybės kūrimo.

Tyrimo rezultatai suponuoja prielaidą, kad aukštosiose mokyklose rengiant muzikos mokytojus vis dar nepakankamai dėmesio skiriama esminėms *šiuolaikinės edukologijos* idėjoms – ugdytojų / ugdytinių bendradarbiavimui, individualiam asmenybės puoselėjimui, tinkamoms vertybinėms nuostatomis formuoti, ugdytinių kritinei sąmonei ugdyti, prigimtinėms galioms išlaisvinti. Minėtos prielaidos validumą sustiprina respondentų požiūris į mokytojo ir mokinio partnerystę. Pasiteiravus studentų, ar *ugdymo procese mokytojas ir mokinys yra lygiaverčiai partneriai*, net 40 proc. respondentų nepritarė šiam teiginiui. Pastebėjus šį pesimistinį *santykio* vertinimą, rezultatai buvo paanalizuoti išsamiau, remiantis kiekvieno universiteto gautais rodikliais. Minėtas klasikinės edukacinės paradigmos esminis bruožas (*galia virš*) stipriausiai atsiskleidė Lietuvos edukologijos universitete. Čia net

4 pav. *Ugdymo procese mokytojas ir mokinys yra lygiaverčiai partneriai (respondentų atsakymai universiteto, kuriame studijuoja, aspektu, N = 128)*

65 proc. respondentų pasisakė, kad nepitaria lygiavertei ugdytojo ir ugdytinio sąveikai, taip pat šiuo klausimu esmingai išsiskyrė Šiaulių universitetas – 56 proc. ir Vytauto Didžiojo universitetas – 50 proc. (žr. 4 pav.). Tokių studentų požiūrį galėjo lemti įgyta patirtis bendrojo lavinimo, neformalaus ugdymo įstaigoje, universitete vertinant ugdytojo / ugdytinio sąveiką. Galima manyti, kad visoje Lietuvos švietimo sistemoje vis dar vyrauja *vadovo*, o ne *lyderio* sampratos statusas, kuris buvo būdingas *sovietinei pedagogikai*.

Pasak D. Carnegie (2011), autokratinio tipo *vadovai*, verčiantys laikytis ne itin reikšmingų, despotiškų taisyklių, nebėra sėkmingi. Mokyklose reikia naujo tipo mokytojų, kurie galėtų įkvėpti ir motyvuoti kitus, būtų lankstūs, sugebėtų prisitaikyti, būtų lyderiai. Nesavanaudiško pedagogo atsidavimo darbui dėka būtų puoselėjamos visos minėtos mokinių savybės. Tokiomis aplinkybėmis pažangos ir pasiekimų vertinimas mokiniams taptų ne tikslu, o priemonė tobulėti, nusistatyti spragas ir trūkumus, išvelgti nuoseklius žingsnius palankiai įveikiant *prasmingą* pažinimo kelią. Aptartai *sėkmingos švietimo sistemos* kūrimo vizijai mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimas kaip ugdymo proceso valdymo

instrumentas ar autoriteto kūrimo įrankis mokytojui būtų tiesiog neberekalingas.

IŠVADOS

1. Tyrimo metu nustatyta, kad būsimieji muzikos pedagogai mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimą *pažymiu* mano esant esmine vertinimo forma, kuri padeda ne tik įvertinti mokinio žinias, bet ir išlaikyti mokyklos statusą, skatinti mokinių tarpusavio konkurencingumą, siekiant kuo aukštesnių ugdymo standartų, skiepyti nuoseklaus darbo įgūdžius, padėti mokytojui išlikti centrine ugdymo proceso ašimi. Visi šie gauti tyrimo rezultatai apie mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimą *pažymiu* leidžia daryti prielaidą, kad, rengiant būsimuosius muzikos pedagogus, nėra skiriama pakankamai dėmesio šiuolaikinės visuomenės poreikiams, pagrįstiems humanistiniu požiūriu į žmogų, laisvo individo formavimui, patirčiai, situaciškumui, mokslo tiesų ir vertybių reliatyvumui, kūrybiškumui, emociniam intelektui, sėkmingai vaiko socializacijai aplinkoje. Tiriamųjų požiūris į *pažymio* reikšmingumą muzikinio ugdymo procese leidžia daryti išvadą, kad pažangos ir pasiekimų vertinimas

šiuolaikinėje edukologijoje įgauna daugiafunkcinį socialinį pavidalą ir nepri-lygsta esminėms vertinimo nuostatom, įvardytoms procesą reglamentuojančiuose dokumentuose, kuriuose esminis dėmesys telkiamas į siekį persiorien-tuoti iš *mokymo* į *mokymosi* paradigmą.

2. Būsimieji muzikos pedagogai tyrimo metu įvardijo, kad mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimas pažymiais pasitelkiamas formuojant savo kaip mokytojo autoritetą, siekiant daryti poveikį prigimtinėms mokinio savy- bėms, reguliuoti mokymo(si) tempą, turinį, klasės drausmę ir pan. Mokinio asmeninius bruožus (įžūlumą, akipė- šiškumą ar perdėtą stropumą), siekį pa- demonstruoti savo žinias, nesusijusias su pamokos tema, pernelyg didelį ak- tyvumą būsimieji muzikos pedagogai apibūdino kaip pagrindinius veiksnius, lemiančius vertinimo kriterijų pasirin- kimą, kurie, jų požiūriu, iš esmės truk- do mokiniui pasiekti aukštą įvertinimą. Šie gauti tyrimo rodikliai negatyviai veikia ugdytojo ir ugdytinio sąveiką nekuriant demokratinės mokymosi

aplinkos, leidžiančios besimokančia- jam kurti prasmes, skleisti mokinių moralinėms / dvasinėms vertybėms. Veiksmingą mokymosi aplinką gali kurti tik pedagogas, kuris, *bendradar- biaudamas* su mokiniais, spręstų apie kiekvieno gebėjimus ir poreikius, ypač meninio / muzikinio ugdymo.

3. Tyrimo analizės metu išryškėjo bū- simųjų muzikos mokytojų požiūris į profesinę sėkmę lemiančius veiksnius. Būsimieji mokytojai yra įsitikinę, kad mokinio paklusnumas, ugdytinio įgali- nimas besąlygiškai klausyti mokytojo, *stipri vertinamoji aplinka* ir pamokoje sėkmingai veikiantis pamokos mode- lis, kai mokytojas kalba, o mokiniai paklusniai klauso, yra gero ir sėkmin- go pedagoginio darbo rodikliai ir sie- kiamybė. Tokios būsimųjų pedagogų nuostatos gali būti prilyginamos *engia- mujų pedagogikai*, patvirtinančiai, kad universitetinis išsilavinimas vis dar per menkai žadina kritinį studentų mąsty- mą, grįstą šiuolaikinių edukacinių pa- radigmų sampratos refleksija.

LITERATŪRA

Amonašvilis, Š. (2009). *Gyvenimo mokykla. Mokyklos tiesos*. Vilnius: Adrena.

Ardens, R. I. (1998). *Mokomės mokyti*. Vilnius: Margi raštai.

Duoblienė, L. (2006). *Šiuolaikinė ugdymo filo- sofija: refleksijos ir dialogo link*. Vilnius: Tyto alba.

Duoblienė, L. (2011). *Ideologizuotos švietimo kaitos teritorijos*. Vilnius: Vilniaus universiteto lei- dykla.

Carnegie, D. (2011). *Lyderystės menas. Kaip pas- katinti save ir kitus siekti tobulumo*. Vilnius: Eug- rimas.

Covey Stephen, M. R. (2009). *Pasitikėjimo greitis: vienas dalykas, kuris keičia viską*. Kaunas: Lucro.

Čiužas, R.; Navicikienė, J. (2008). Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo kaita edukacinės

paradigmos virsmo sąlygomis. *Pedagogika*, t. 91, p. 53–59.

Foucault, M. (1998). *Disciplinuoti ir bausti. Ka- lėjimo gimimas*. Vilnius: Baltos lankos.

Freire, P. (2000). *Kritinės sąmonės ugdymas*. Vilnius: Tyto alba.

Gabnytė, G. (2011). Edukacinių pokyčių vai- kų muzikos mokykloje galimybės laisvojo ugdymo paradigmos kontekste. *Jaunųjų mokslininkų dar- bai*, t. 4 (33), Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, p. 21–28.

Girdzijauskienė, R. (2009). Jaunesniojo mokyk- linio amžiaus vaikų muzikiniai pasiekimai ir jų verti- nimo problema. *Pedagogika*, t. 94, p. 64–72.

Grakauskaitė-Karkockienė, D. (2006). *Kur dingsta kodėlčiukai?: kūrybiškumo ugdymo pagrindai*. Vilnius: Logotipas.

Jucevičienė, P. (2007). *Besimokantis miestas*. Kaunas: Technologija.

Juodaitytė, A. (2003). *Vaikystės fenomenas: socialinis-educacinis aspektas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

Kašauskienė, L. (2009). Muzikinis ugdymas – erdvė dvasingumo sklaidai. *Dvasingumas žmogaus pasaulyje*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.

Kriščiūnaitė, A.; Strakšienė, D.; Deveikytė, J. (2011). Mokinių pasiekimų vertinimo muzikos mokykloje ypatumai. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, t. 4(33). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, p. 40–45.

Kriščiūnaitė, A.; Strakšienė, D. (2012). Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo raiška ugdyme: edukacinių paradigimų kontekstas. *Kūrybos erdvės*, Nr. 17, p. 8–18. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

Laimanas, M.; Vinokuras, I.; Jakovič I. (2011). *Šiuolaikiniai vaikai. Integralaus auklėjimo metodika*. Vilnius: Alma littera.

Lawrence, Dr.; Shapiro, E. (2008). *Kaip ugdyti vaiko emocijų intelektą*. Kaunas: Presvika.

Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos (2003). Vilnius: Leidybos centras.

Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“. Prieiga internete: <<http://www.lietuva2030.lt/>>, [žiūrėta 2014 01 02].

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011, Nr. XI-1281 [žiūrėta 2013-12-15]. Prieiga internete:

<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.show_doc_1?p_id=395105&p_query=&p_tr2=>>.

Miller, A. (2011). *Gabaus vaiko drama ir tikrosios savasties paieška*. Vilnius: Vaga.

Miller, A. (2012). *Kūno maištas*. Vilnius: Vaga. *Mokinių pažangos ir pasiekimų samprata* (2004) ISAK-256 Prieiga per internetą: <http://www.pedagogika.lt/puslapis/samprata.pdf> [žiūrėta 2013 12 02].

Petty, G. (2006). *Šiuolaikinis mokymas*. Vilnius: Tyto alba.

Piličiauskaitė-Navickienė, L. (2012). *Pedagoginio dvasingumo link. Susitikimai su Albertu Piličiausku*. Vilnius: Margi raštai.

Piličiauskas, A. (2005). *Neįgaliųjų meninis ugdymas: metodikos ir terapijos aspektai*. Vilnius: Kronta.

Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos (2009). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.

Strakšytė, A. (2008). Mokymosi sėkmę sąlygojantys aplinkos veiksniai ir jų įtaka paauglių motyvacijai. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, t. 1 (17). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, p. 112–118.

Valuckienė, J. (2012). *Studijų kokybės vertinimas edukacinių paradigimų kontekste*. Daktaro disertacija. Kaunas.

Vaškelenė, L.; Grabauskienė, A. (2009). Mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo kaitos tendencijos ir problemos įvairiais Lietuvos švietimo reformos etapais. *Švietimas: politika, vadyba, kokybė*, t. 2(2), p. 18–25.

ASSESSMENT OF STUDENT PROGRESS AND ACHIEVEMENTS: THE ANALYSIS OF THE FUTURE MUSIC PEDAGOGUES' APPROACH

Asta Kriščiūnaitė, Diana Strakšienė

S u m m a r y

The article deals with the approach of future music pedagogues towards the assessment of the student progress and achievement in the contemporary process of musical education. The main focus is on the mark as having a metaphysical effect on the student, and a successful music lesson. The research enabled to indicate that future music pedagogues evaluate the assessment of the student progress and achievement as one of the key components in the educational process, as well as the means that enable to evaluate the student's *knowledge*, encouraging the competition among students, forming the teacher's authority, making influence on the inherent features

of a student, adjusting the pace of learning / teaching, its content, class discipline, and preserving the status of the school. Such approach does not correspond to the aims of educational process based on the contemporary ideas and adversely affects the aim of the Lithuanian education system to be reoriented to the more attractive contemporary education models which help to foster the student's emotional awareness, critical approach, free choice, creativity, suitable moral attitudes, etc.

Key words: assessment of student progress and achievement, musical education, music teachers training.

Įteikta 2013 10 29

Priimta 2014 05 12